

Gaandeweg

november, december 2023, januari 2024

Nu gaat de hemel open

aannemersbedrijf
Eikenaar

aannemersbedrijfeikenaar.nl
038 - 460 19 81 - Curieweg 14 - Zwolle

Wil jij iets betekenen voor
stadsgenoten die op zoek zijn naar werk?

Word **JobHulpMaatje** en help Zwollenaren met hun zoektocht.
Als maatje sta je een hulpvrager bij in een belangrijke periode.
Samen krijg je inzicht in wat de hulpvrager wil en kan bereiken
en ga je op zoek naar passend werk.

Meer informatie en aanmelden:
06 - 25 36 03 55
www.vooreikaarzwolle.nl

Oosterkerk
Zalencentrum Bagijnehof
Koewegje 2, 8021 AG Zwolle

Ruimte nodig voor een cursus, vergadering,
bijeenkomst, concert of huwelijk?

Stuur een mailbericht naar:
bagijnehof@oosterkerk.nl

*Grappige, spannende en
herkenbare treinverhalen
uit Zwolle e.o. van
Oosterkerkklid
Wouter Geerling*

Online te koop op boekengilde.nl

Dé boekhandel
van Zwolle

Zwolle - Centrum
Diezerstraat 118
038-4216171
contact@boekhandelwesterhof.nl

Zwolle - Stadshagen
Wade 106
038-4222440
wade@boekhandelwesterhof.nl

Nu gaat de hemel open

Op de voorpagina:
Winterse bomen reiken naar de hemel
foto: Tineke Vlaming

Themapagina's

Meditatie (Hans Tissink)
pagina 4

Bijbelverhaal (Anne Koopman,
Theologiestudent VIAA)
pagina 5

In gesprek met de Zwolse schaapherder
(Cor Baljeu)
Pagina 6

Gedicht (Tineke Vlaming)
Pagina 7

Zwols Vredesplatform (Marlies Tjallingii)
Pagina 8

Column (Dirk Jan Steenberg)
pagina 9

Oorsprong Kerstfeest (Riemer Roukema)
Pagina 10

Van de diaconaal consulent
(Wim van Ree)
pagina 11

Aandacht voor

Wijkberichten
Algemene berichten
pagina 12

Bij de foto's
pagina 15

Kerkelijk werker in Beeld

Mark Schippers
pagina 16

Beleid en Bestuur

Kerkbalans 2024
Pagina 17

Samengaan Adventskerk en Oosterkerk
Pagina 18

Kerkdiensten

Bij de kerkdiensten
pagina 19

Kerkdiensten voor de komende maanden
pagina 20

Vijf jaar mocht ik, als opvolger van Ad Geerling, hoofdredacteur zijn van Gaandeweg. Het eerste nummer van 2019 (thema: Woestijn) was de eerste. Komend vanuit het westen, was ik nog geen half jaar hier predikant. Het hoofdredacteurschap hielp om (kerkelijk) Zwolle snel te leren kennen. Verrijkend waren de contacten met collega's van andere denominaties voor het Bijbelverhaal. Een enkele keer arbeidsintensief, want er moest vertaald worden, zoals de bijdrage van Munawar Masih, voorganger van de Philadelphia Pentecostal Church of Pakistan (herfst 2019) en van Grant Crow van de Anglicaanse kerk (zomer 2022). Tweemaal was het complimentierend een citaat uit Gaandeweg in dagblad Trouw te lezen in haar rubriek 'bladen'. Het waren vijf goede jaren, mede dankzij een creatieve redactie, dwars door de coronacrisis heen.

In handen heeft u het 25ste en voor mij laatste nummer waar ik als hoofdredacteur aan meewerkte. Het gesprek met de herder van de Zwolse schaapskudde was een mooie afsluiting. Ook in dit nummer staan weer prachtige artikelen. Ik wijs u op de leerzame bijdrage van Riemer Roukema die een goede uitleg geeft over waarom Kerst op 25 en 26 december valt. Het thema van deze editie is: 'Nu gaat de hemel open', een regel die afkomstig is uit Lied 499.

Verheugd stel ik u mijn opvolger voor: Mini Jurjens, zij woont al enkele jaren in Zwolle en is voormalig geestelijk verzorger. Zij neemt het hoofdredactionele stokje over. Vernieuwing is een vorm van 'nu gaat de hemel open!'

Het thema voor het eerste nummer van 2024 is 'vasten en vieren'. Op weg naar Hemelvaart en Pinksteren het thema 'Geest van hierboven'.

Lezer, het ga u goed! En: tot ziens.

Cor Baljeu, hoofdredacteur

Colofon

Gaandeweg is het magazine voor alle leden van de Protestantse Gemeente Zwolle, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Zwolle, de Protestantse Gemeente 'De Hoofdhof' te Berkum en voor abonnees en relaties. Wilt u het magazine niet ontvangen? Als lid van PGB de Hoofdhof of ELGZ kunt u zich afmelden bij uw eigen ledenadministratie. PGZ-leden kunnen zich afmelden via het Kerkelijk Bureau van de PGZ of via administratie@pknzwolle.nl.

Vijftiende jaargang nr. 5: november, december 2023, januari 2024   Verschijnt in 2023 vijf keer. Oplage: 5500

Redactie:

Ds. Cor Baljeu (hoofdredacteur), Karin Vrieling (eindredacteur), Saskia Dankers, Jan Nauta en Tineke Vlaming

Advertentiebeheer:

Kerkelijk Bureau tel. 038-4217596

Vormgeving en grafische productie:

Dit magazine is milieuvriendelijk geproduceerd door Upmeyer Grafimedia Zwolle.

Basisontwerp: Upmeyer Grafimedia, opmaak: Sigrid Spier

Aanleveren kopij en foto's:

De volgende Gaandeweg verschijnt in de laatste week van januari 2024 en loopt tot en met zaterdag 13 april 2024. Artikelen dienen uiterlijk zaterdag 30 december 2023 te zijn aangeleverd bij de redactie via: kerkbladgaandeweg@gmail.com of schriftelijk bij het Kerkelijk Bureau. Wilt u een artikel schrijven, neem dan altijd eerst contact op met de redactie. Wijkberichten kunnen tot en met 6 januari 2024 via e-mail aangeleverd worden.

Er is in Gaandeweg ruimte voor berichten uit de wijkgemeenten en aankondigingen van andere kerkelijk gerelateerde activiteiten. De redactie beoordeelt of deze van belang zijn voor zoveel mogelijk lezers.

Een kerstverhaal: Open hemel boven de Melkmarkt

Het is koopavond op de Melkmarkt. Het is donker en het miezert. Mensen spoeden zich met hun laatste inkopen naar huis. Als de winkels sluiten, gaat Maria bij de groene engel staan. Ze kijkt het kunstwerk aan en peinst. Eerst denkt ze aan alle kerstgeschenken in haar overvolle tassen voor familie en vriendinnen. Ze werpt een blik op haar smartphone. Heeft ze nog iets vergeten? Ineens hoort zij haar naam: Maria!

Maria kijkt rond, maar ziet niemand. Ze leest verder de laatste appjes en Instagramberichten. Dan klinkt opnieuw haar naam: Maria!

Maria kijkt omhoog. De groene engel komt in beweging en stapt van zijn sokkel af.

Maria schrikt.

Engel: Vrees niet, Maria. Je hoeft niet bang voor mij te zijn.

Maria: Dat kunt u wel zeggen, maar ik heb nog nooit een kunstengel horen spreken.

Engel: Eens moet de eerste keer zijn ... Maria, ben jij gelukkig?

Maria: Ik gelukkig, ach, ik moet even bekomen van de schrik. Gelukkig, wanneer ben je dat? Ik ga Kerst vieren. Lekker eten en drinken met familie en vrienden ... even samen blij. Maar ik zie wel op tegen de dagen erna.

Engel: Waarom?

Maria: Omdat ik me alleen voel. Mijn partner heeft me net verlaten. Mijn lieve vader is onlangs gestorven en ik weet niet goed wat ik wil met mijn leven.

Engel: Tjonge, dat valt inderdaad niet mee. (Stilte) Maria, ik wil je een hart onder de riem steken. Ik heb goed nieuws voor jou.

Maria: Goed nieuws. Voor mij. Wat dan?

Engel: Ken je het Kerstverhaal?

Maria: Ja, van thuis en school... dat gaat over de geboorte van Jezus. Ik ben vernoemd naar zijn moeder. Maar wat heb ik daaraan voor mijn leven?

Engel: Weet je wat de herders midden in de winternacht op het veld meemaakten?

Maria: Ja, de hemel ging open en het werd licht en het engelenkoor zong 'Ere zij God'.

Engel: Juist, dat heb je heel goed onthouden. Mijn collega's krijgen dagelijks zangles in de hemel en kunnen dus heel mooi zingen. Zij zingen trouwens de mensen nog steeds de liefde van God toe. Op allerlei manieren en op allerlei momenten. Ook vandaag voor jou. Luister maar goed ...

En ineens gaat de hemel open boven de Melkmarkt. Alles wordt stralend licht. Engelen van licht en vrede vliegen naar beneden. Ze gaan bij hun groene collega Michaël staan. Wat zullen we zingen? Het *Hallelujah* van Leonard Cohen dit keer?

Het blijkt een schot in de roos te zijn voor Maria, want het is haar lievelingslied. De hemel gaat plotseling open in haar hart. Deze avond wordt onvergetelijk mooi. De engelen vliegen na hun koorzang weer omhoog. Engel Michaël klimt op z'n sokkel en verstart. Maar Maria is in de zevende hemel. De liefde van God geeft haar vleugels. Heel haar leven staat nu in een ander licht. Deze Kerstontmoeting onder de open hemel maakt van haar een ander mens. Gloria in excelsis Deo. Hallelujah.

Hans Tissink,
voorganger PGZ, Adventskerk-Oosterkerk

In deze rubriek geeft de redactie het woord aan iemand van 'buiten de aan dit blad verbonden kerken'. Dit keer is dat Anne Koopman, student Theologie en werkzaam bij het Studentenpastoraat van Zwolle.

Zou ik God herkennen?

Als Jezus in de kribbe ligt, is God opeens heel dichtbij. Hij ligt tussen twee normale mensen, in een stal. Hij is klein en nietig. Zo tastbaar is hij nog niet geweest. We kunnen onszelf in hem herkennen; hij lijkt op ons! Jezus tussen de mensen. God tussen de mensen. De hemel ging open en God werd zichtbaar. Toch blijkt dat niet iedereen God herkent ...

Heel wat jaren later lopen twee mannen naar huis. Ze zijn een weekend lang in Jeruzalem geweest. Het was een heftig weekend geweest: de man in wie zij hun hoop hadden gevestigd, was gestorven. Kun je het je voorstellen? Je ziet de toekomst van jouw land en volk in een persoon, maar die persoon leeft niet meer ... En wat gebeurt er dan met de toekomst? Verdrietig deelden de Emmaüsgangers hun verhalen met elkaar. En dan komt Jezus bij hen lopen. Maar de mannen herkennen hem niet!

Ze vertellen Jezus wat er dit weekend is gebeurd en wat dat men hen doet. En Jezus? Die hoort het aan en hij reageert met wijsheid. Hij legt uit dat dit moest gebeuren. Hij pakt oude verhalen erbij en al wandelend geeft hij hen onderwijs. De mannen vinden het zo interessant, dat ze Jezus uitnodigen om te blijven eten. Jezus breekt het brood en spreekt een zegen uit en pas dan herkennen de mannen dat het Jezus is!

Tijdens mijn theologiestudie deed ik een minor op de kunstacademie. Een nieuwe wereld ging voor mij open. Ik leerde veel over het leven, maar ook over God! Een van mijn docenten vertelde over zijn beeld van God. Hij zag 'het goddelijke' als een laag in ons bewustzijn. Maar over

deze laag zit ruis, volgens hem. Ruis van bijvoorbeeld haast of ongecontroleerde emotie. Maar als je ervoor open staat, kun je af en toe die goddelijke laag zien! 'Dan herken je God in je leven!' zei hij.

God herkennen ... De Emmaüsgangers hadden er moeite mee. Maar ik ook. Ik geloof dat de hemel nog steeds wel eens opengaat. Maar zie ik dat ook? Zou ik Jezus herkennen als hij in een kribbe voor me ligt? Zou ik God herkennen als ik hem niet verwacht?

Tijdens de introweek van Zwolle stonden wij van het studentenpastoraat op de Grote Markt. Ik was vermoeid en wilde gewoon heel graag een goed gesprek. Maar het was een pittige avond. Sommige studenten waren al aangeschoten, het was immers 20.00 uur. Andere studenten hadden een grote mond, ze wilden graag hun plekje in de groep verzekeren. En weer anderen waren eerlijk, voor mijn gevoel soms te eerlijk.

Achteraf vraag ik mij af: zat ik te vol met mijn eigen emotie? Zag ik de kribbe over het hoofd? Kon ik God herkennen in deze studenten en heb ik dat gemist?

De Emmaüsgangers hebben uiteindelijk God herkend. Maria geloofde in haar baby als Messias. Een aanmoediging dat God echt te herkennen is. Ik wil hem leren zien in bomen, mensen, verhalen en gevoelens. Want de hemel is open!

Over de Zwolse schaapskudde

‘De herdertjes lagen bij nachte ...’, een kerstlied. De kerkelijke gemeente afgebeeld als een kudde begeleid door een herder. Wat kunnen we anno 2023 nog met dit beeld? Cor Baljeu in gesprek met Tjitse Terpstra, herder in Zwolle van 245 Schoonebeker heideschappen.

In een warme week is het deze ochtend fris, spoedig zal het gaan regenen. Mijn opmerking over het tegenvallende weer ontlokt bij Tjitse een tegengeluid: ‘Ik ben er blij mee! Doordat het wat kouder wordt, sterven de insecten die bij de schapen blauwtong overbrengen. En zodra je eenmaal blauwtong in je kudde hebt, dan weet je dat veel van je schapen dood zullen gaan! Een grote zorg onder schapenhouders. Het virus dat door dat insect wordt overgebracht veroorzaakt kwijlen en schuimbekken, symptomen van ontsteking van bek en tong, de tong wordt blauw, dan weet je het zeker: blauwtong!’

Ecologisch beheer

Tjitse verblijft met zijn kudde van april tot november variërend in het Westerveldsebos, het Holtenbroekerbos en de dijken om Stadshagen. Dagelijks is hij deze maanden van 8.00 tot 16.00 uur te vinden op een van deze plekken. Het te grazen land wordt omheind door flexibel hekwerk dat, ter bescherming van de schapen, onder stroom gezet kan worden. De gemeente Zwolle wil ecologisch beheer van het groen in de stad en huurt hem in, de schapen mogen echter het weiland niet te kaal grazen. ‘Als het veld te kaal gevreten wordt kunnen insecten zich niet vermenigvuldigen. Die insecten zijn nodig voor het ecologisch beheer, zij vermenigvuldigen zich onder platgetrapt gras.’ Gedurende het gesprek is Kuna, de kleine bordercollie, continu alert. ‘Het is een tophond! Nog maar anderhalf jaar oud was hij al Nederlands kampioen schapen drijven bij de klasse van drie jaar en ouder!’ En inderdaad: Kuna luistert al naar het kleinste geluidje van Tjitse. Na 16.00 uur gaan de schapen in hun kooi op een door hekken afgeschermd deel in het bos.

De wolf

Vanaf november zijn de schapen weer op hun winterplaats in de Drents-Friese Wold. Daar schuilt een ander gevaar: de wolf! Noemde Tjitse blauwtong een grote zorg, de wolf noemt hij een ramp. ‘Het is een mooi dier, maar wat hij veroorzaakt is vreselijk!’ Tjitse heeft zo’n elf schapen aan de wolf verloren. Het meest wat hem bij zal blijven was het op zijn rug liggende schaap, wiens borstkas door een wolf was opengereten. Toen hij dit dier zo zag, klopte het blootgevreten hart nog. Dit schaap moet vreselijk geleden hebben. ‘Nederland’, zo zegt hij, ‘is veel te klein voor de wolf. Ook komt door de wolf het ecologisch beheer in gevaar. Schapen voorkomen verstikking van de bossen!’

Tjitse Terpstra met zijn hond Kuna

Eer er boompjes tot bomen groeien, hebben schapen deze al weg gegraasd. Steeds meer schapenherders weigeren, vanwege de aanwezigheid van de wolf, met hun kudde op die plaatsen te komen. De boompjes worden vervolgens bomen, groeien te dicht op elkaar, het bos verstikt.’

Pinksteren: oude lasten afleggen

Educatief is Tjitse actief door kinderen uit het basisonderwijs te leren over en in de natuur. Ook is er ieder jaar, op Tweede Pinksterdag, het schaapscheerdersfeest bij wijkboerderij de Klooienberg. Zelf scheert hij dan zo’n veertig schapen, andere schaapscheerders scheren de overige. Mooi beeld: Pinksteren, feest van de vernieuwing, de verfrissing, oude lasten afleggen. Juist op die dag worden schapen hun oude vacht afgeschud. Hierdoor geïnspireerd leg ik hem het beeld voor van *de Heer is mijn herder* (Psalm 23) en *de goede herder* uit Johannes 10. Ziet hij parallellen? Hij vindt dit lastig. ‘Wie ben ik om me daarmee te vergelijken?’ zo lijkt hij te zeggen. Tjitse vertelt over zijn hervormde achtergrond, het weinige plezier dat hij aan kerkgang ontleende. Maar aan de andere kant bood hem dat ook een mooie mogelijkheid: vier jaar achter elkaar organiseerde hij met de kerk in Hijken (Drenthe) een kerkdienst met Kerst, tussen de hooibalen en de kudde schapen. ‘Het was echt een levend Kerstfeest!’

Pastorale parallellen

Is deze herder vergelijken met God en Jezus lastig? Tijdens het gesprek ontwaarden zich toch echt wel pastorale parallellen. Deze herder ziet en hoort de pijn van de schapen veroorzaakt door maden en bevrijdt hen daarvan. Hij hoort aan het geblaat de nood. Hij weet, mede dankzij Kuna, wanneer er een van het pad afwijkt. Zodra de leider de juiste richting gevonden heeft, geeft hij vertrouwen aan de kudde als deze bijvoorbeeld van Stadshagen naar het Holterbroekerbos loopt. De parallellen waren onuitgesproken zichtbaar.

Naschrift: Kort na het interview werd de kudde van Tjitse Terpstra zwaar getroffen door blauwtong.

Vrede voor de vinder

In de hoogstam appelgaard,
op een woensdag in de winter,
daalde in een witte glinster
rijp van hemeldauw op aard.

Bladeren als een bont tapijt,
onder klare blauwe luchten,
knisperden van goede vruchten,
ritselden van zomertijd.

Bomen in hun bloei van ijs
waren lichte silhouetten,
sterrenappels, goudrenetten,
twijg van zoete paradijs.

Ging van 't laatste najaarsblad
eerder lentegroen verloren?
Rozenrood was het herboren,
hartenwens, kristal omvat.

Werd het wonder daar bewaard?
Bloesem bloeide in de winter
en de vrede vond de vinder
in die hoogstam appelgaard.

Tineke Vlaming

Opening van de Walk of Peace bij De Werkschuit, Aa-landen

De aarde raakt in bloei ...

Marlies Tjallingii is actief bij het Zwolse Vredesplatform, dat onder meer de jaarlijkse Walk of Peace organiseert (elk jaar in een andere Zwolse wijk). De redactie vroeg aan haar om een tekst te schrijven bij het thema van deze Gaandeweg: Nu gaat de hemel open, de eerste zin van Lied 499.

*Nu gaat de hemel open,
de aarde raakt in bloei,
de vrede daalt van boven,
God lacht de mensen toe*

Hoe kunnen we dit zeggen tegen elkaar of hoe kunnen we dit zingen met elkaar? Op het moment dat ik dit schrijf is er een enorme crisis in Israël en Palestina (Gaza). Dat lijkt meer op de hel. Een hel van woede, van niet meer weten wat te doen om aan de wanhoop uiting te geven. Dit bovenop de situatie in de Oekraïne.

Het Zwolse Vredesplatform

Werken aan vrede in Zwolle, is dat een beetje werken aan de hemel die opengaat? In ieder geval een bijdrage misschien, die het Vredesplatform Zwolle probeert te realiseren. Vanuit het Vredesplatform Zwolle doen we ieder jaar mee aan de Vredesweek, maar hoe heeft dat invloed op de wereldvrede?

We hebben een klein beetje vrede gecreëerd in de Aa-landen door daar dit jaar de Walk of Peace te organiseren, dat was op 16 september 2023.

Kinderen

Samen met het Integraal Kindcentrum de Werkschuit, een zogenaamde Biologie School, hebben we de wandeling voorbereid om vanuit hun school te starten en af te sluiten. In aanwezigheid van Amnesty International, COC, Extinction Rebellion en Grootouders voor het Klimaat is de Walk of Peace geopend. Wethouder Paul Guldmond onthulde bollen (zie foto boven) die delen van de wereld voorstelden: kinderen van de school hadden hun beelden van vrede en klimaat geschilderd, uitgezaagd en er op geplakt. De kinderen werkten er met heel veel

enthousiasme aan! De bollen waren een aanvulling op de Vredesengel (zie foto rechts) die vorig jaar gemaakt is door Jacomijn Schellevis en ook door kinderen die toen hun vredessymbolen maakten.

Aan de vredeswandeling deed helaas maar één van de kinderen mee, samen met zijn moeder. Zaterdag is een sportdag voor veel kinderen, dat zal mogelijk een reden zijn waarom er niet meer waren. Het was mooi dat de mensen van Amnesty International, Extinction Rebellion en COC bij de onthulling en de start konden zijn en deels ook meeliepen. De school zorgde voor koffie, thee, ranja en koekjes.

Daarna gingen drie groepen, twee wandelend en een fietsend, de wijk in om te horen en te zien wat er in de wijk gedaan wordt aan Vrede en Klimaat. Waarbij Vrede ook staat voor verbinding.

De wijk in

Er was een verhaal door Peter Vader, de stadsomroeper, over Gerard Mostert, die een grote invloed heeft gehad op groene steden. Verder een rondleiding met een IVN-gids, die het belang van biodiversiteit en de invloed van groen op de wijk liet ervaren. De Aa-landen is over het hele jaar door gemiddeld twee graden koeler dan de binnenstad en op een warme dag kan dat verschil zelfs zeven graden zijn. We brachten een bezoek aan een inwonster die een voortuintje heeft met eetbare planten. De Sionskerk is een Groene Kerk in de Aa-landen waar die middag insectenhôtels werden gemaakt. Een echtpaar, aangesloten bij Grootouders voor het Klimaat, liet zien wat er allemaal in een privéhuis gedaan kan worden om de CO₂-uitstoot te beperken door energie te besparen. In het Wijkcentrum De Bolder was het repair-café. Ook de volkstuin is een voorbeeld van hoe mensen samen een biologische tuin kunnen aanleggen en verzorgen, hier werken ook vaak kinderen in mee.

Aan het eind van de wandeling was er een spetterend optreden van de Bigband van het Meander College. Steeds meer mensen haakten aan om te luisteren en te kijken naar

al die jonge mensen die door hun muziekdocent uitgenodigd werden om hun talenten te laten zien. Het hele schoolterrein van de Werkschuit liep beetje bij beetje vol met buurtgenoten.

Verbinding tussen buurtbewoners en gasten

Het doel van het Vredesplatform was om de verbinding tussen buurtbewoners en gasten uit andere buurten te vergroten rond het thema Vrede en Klimaat. De Walk of Peace was een kleine bijdrage hieraan.

Aan de wereldproblemen hebben we niet veel kunnen veranderen misschien, maar we hebben zelf wel een stukje open gaan van de hemel ervaren.

Tot slot

De Hoge Spoorbrug (van Assendorp naar Zwolle-Zuid) die in deze periode door alle fietsers en voetgangers gedeeld moet worden was voor mij een stukje hemel, die open ging. Alle fietsers moeten nu afstappen om daar over heen te gaan. Als er geen mensen bij zouden staan die dat in de gaten houden, dan zouden de meeste fietsers op de fiets blijven zitten. Midden op de brug stond een handhaver

die iedereen groette. Ik werd er blij van. Op de terugweg bleef ik even bij hem staan. Ik vroeg hoe lang hij moest werken, zijn antwoord: van zeven tot zeven uur. Ik zei hem dat ik het fijn vond dat hij iedereen groette. “Ja,” zei hij, “ik ben gelovig en geloof dat wij allemaal het licht in ons hebben.” Hij is moslim. “Kun je hier bidden?” “Dat kan ik overal. Ik doe het in mijn hoofd.”

Wat is het mooi om zo’n mooie man tegen te komen. Voor mij even: de hemel gaat open.

Column

De hemel open?!

Het is bijna kerst. En als dan de hemel open gaat komt er een klein schattig kindje naar beneden. Een kindje dat met een lieflijk tafereeltje met wat schapen, wat herders en een enkele vreemdeling in een mooi stalletje te koop staat bij elke tuincentrum. Een kindje dat we onder andere Vredevorst noemen. Hoe cynisch is het eigenlijk dat het in veel landen bepaald geen zegen is wat er uit de lucht komt vallen als de hemel open gaat. Door de klimaatverandering ontstaan er, door enorme wolkbreuken of dagenlange regens, overstromingen met allerlei verschrikkelijke gevolgen voor mens en dier. In andere landen betekent een verlichte hemel ook al niet veel goeds. Het voorspelt vaak een aantal raketinslagen met enorme verwoestingen van huizen en winkels van doodgewone burgers. (Nu ik dit schrijf zijn Hamas en Israël net weer begonnen met hun oorlog om ‘het beloofde land’). Niks vrede, niks liefde. Niks moois. Wat gebeurt er in de Bijbel eigenlijk als ‘de hemel open gaat’? Googelend op die woorden (Basisbijbel) kom ik terecht in het eind van het boek Openbaring. Uit hoofdstuk 19, vers 11 tot 13:

De Ruiter op het witte paard

Ik zag de hemel opengaan en er kwam een wit paard tevoorschijn. De Ruiter op dat paard wordt ‘Trouw’ en ‘Vol Waarheid’ genoemd. Hij oordeelt en strijdt op een rechtvaardige manier. Zijn ogen vlamden als vuur en op zijn hoofd stonden heel veel kronen. Daarop stond een naam geschreven die niemand weet. Alleen Hijzelf weet die naam. Zijn kleren waren in bloed geverfd. Zijn naam is: ‘Het Woord van God’.

Hoe je ook tegen het boek Openbaring aan kijkt (visioenen voor de verre toekomst of verzetsgeschrift uit de geschiedenis van Israël), van wat er geschetst wordt in de verzen 14 tot en met 21 wordt een mens echt niet vrolijk. Straffen, oorlogen, doden en vleesetende vogels die genieten van hun maaltijd na een bloedige strijd. Oké, het goede overwint het kwade. De ‘ruiter op het witte paard’ is met zijn legers sterker dan de legers van ‘het beest’ en de koningen van de aarde. Eind goed, al goed. Maar hoe dan ook. Misschien is het beter dat de hemel nog maar een poosje gesloten blijft.

Dirk Jan Steenbergen

De onzekere oorsprong van het Kerstfeest

Al sinds eeuwen wordt op 25 december de geboorte van Jezus gevierd. En toch was dat in het begin van het christendom niet zo. Hoe is het Kerstfeest dan op de kerkelijke kalender gekomen? Riemer Roukema (predikant van de Waalse gemeente in Zwolle) schrijft erover.

Het is gemakkelijker die vraag te stellen dan hem te beantwoorden! Veel is en blijft onzeker. Wel staat het vast dat in de vierde eeuw van onze jaartelling het Kerstfeest is ingevoerd. Maar hoe is dat begonnen?

Allerlei data

De evangeliën vertellen niets over de dag waarop of het jaargetijde waarin Jezus is geboren. Aan het einde van de tweede eeuw circuleerden daarvoor wel allerlei data. Genoemd worden 6 of 8 januari, 25 of 28 maart, 19 of 20 april, 20 mei en 28 augustus. Op 6 januari zijn de oosterse kerken later Jezus' doop gaan vieren, maar ook wel zijn geboorte. Die dag wordt daar nog steeds uitbundig gevierd.

Een andere datum die is komen bovendrijven is 25 december. Hoe heeft men daartoe besloten? Hiervoor zijn twee veronderstellingen geopperd. De eerste knoopt aan bij de Paasdatum die de kerk aanvankelijk aanhield, 25 maart. Die dag komt overeen met 14 Nisan, waarop het joodse Pascha ofwel Pèsach wordt gevierd. De 25ste maart gold bovendien als het begin van de lente. Volgens een onbewezen theorie stierven belangrijke personen op hun geboortedag. Maar Jezus zou hierop een uitzondering zijn. Hij zou zijn gestorven op de dag waarop hij bij Maria was verwekt door de Heilige Geest. Haar zwangerschap duurde negen maanden. Tellen we door, dan viel Jezus' geboorte op 25 december.

Meer zon

Waarom was het aantrekkelijk om Jezus' geboorte op 25 december te stellen? Die dag gold als het begin van de winter. Daarna beginnen de dagen weer langer te worden. De zon krijgt dan dus weer meer kracht. De oudtestamentische profeet Maleachi sprak (in hoofdstuk 3, vers 20) over de 'zon van de gerechtigheid' die stralend zou opgaan. Christenen lazen hierin een profetie van de komst van Jezus. Hij zou immers zijn licht over de wereld laten schijnen (zie Matteüs 4:16; Johannes 1:9 en 8:12; Lied 967). De oude priester Zacharias zei over de

komende Verlosser ook zo iets: 'Dankzij de liefdevolle barmhartigheid van onze God zal het stralende licht uit de hemel zich over ons ontfermen' (Lucas 1:78). In die lijn sprak de oude Simeon over 'een licht dat geopenbaard wordt aan de heidenen' (Lucas 2:32). Zo werd Jezus geassocieerd met de zon. Dat vanaf 25 december de zon weer in kracht toenam, was een mooi symbool voor Jezus' komst.

Mithras

Nu komt de tweede veronderstelling over de oorsprong van Jezus' geboortefeest. Dat vanaf 25 december de dagen weer gaan lengen, gold natuurlijk voor alle mensen. Voor veel niet-christelijke volken was de zon een godheid. Uit het oosten namen Romeinse soldaten de verering van Mithras over, een god van het licht en de waarheid. Hij heette ook wel 'de onoverwonnen Zon'. Zijn geboorte werd gevierd op 25 december! Niet vreemd, want dat was de dag waarna de zon weer in kracht toenam.

Vermoedelijk begon de kerk in Rome in de jaren 330 Jezus' geboorte op 25 december te vieren. Maar hoe dat in zijn werk is gegaan, is in nevelen gehuld. Wilde de kerk in Rome een alternatief bieden voor het Mithras-feest? Of voor een ander zonnefeest op midwinterdag? Zekerheid is hierover niet te krijgen. Maar het ligt voor de hand dat er een verband is tussen de zonnefeesten op die dag en het Kerstfeest. De christenen lazen immers in de Bijbel dat Christus de zon van gerechtigheid was. En misschien geloofde men dat hij was verwekt op de dag waarop hij later was gekruisigd, 25 maart. Ook daarmee kwam je immers op 25 december als zijn geboortedag uit.

Verspreiding Romeinse Rijk

Zoals gezegd, dit zijn veronderstellingen. Maar één ding staat vast. In het westelijk deel van het Romeinse rijk begon vóór 350 de viering van Jezus' geboorte op 25 december. Daarna verspreidde dit feest zich verder over het Romeinse Rijk. Vanaf de jaren 380 werd deze feestdag in het Griekstalige oosten van het Romeinse Rijk overgenomen. Jezus' geboorte werd daar toen niet meer op 6 januari herdacht, maar op 25 december.

Wij weten niet beter of we vieren dan het Kerstfeest, maar helemaal vanzelfsprekend is dat niet!

Volhouden bij een open hemel

Op het moment dat dit geschreven wordt is het onrustig in de wereld. Er vallen door de bombardementen in Gaza veel doden, ook kinderen, vanuit Israël zijn er door Hamas kinderen ontvoerd. De oorlogsschermutselingen in Oekraïne lopen ook nog niet naar een einde. Dan moeten we ook nog Kerst vieren, het feest van licht en vrede. Zullen we dan maar met een zak krentenbollen onder de grond gaan zitten om zo de feestdagen door te komen en even niet al die ellende te hoeven zien en horen?

Een open of een potdichte hemel? In het kerstevangelie wordt meegedeeld dat de hemel open gaat. Belangrijk om in te zoomen wie daarbij aanwezig zijn als de hemel opengaat. Wie zijn de luisteraars die de engelen horen zingen van vrede op aarde? Zijn het de wereldleiders die het lot van de wereld lijken te bepalen en of opinieleiders van deze wereld? Zij zijn het niet. Maria zingt in haar lofzang onder andere over hen:

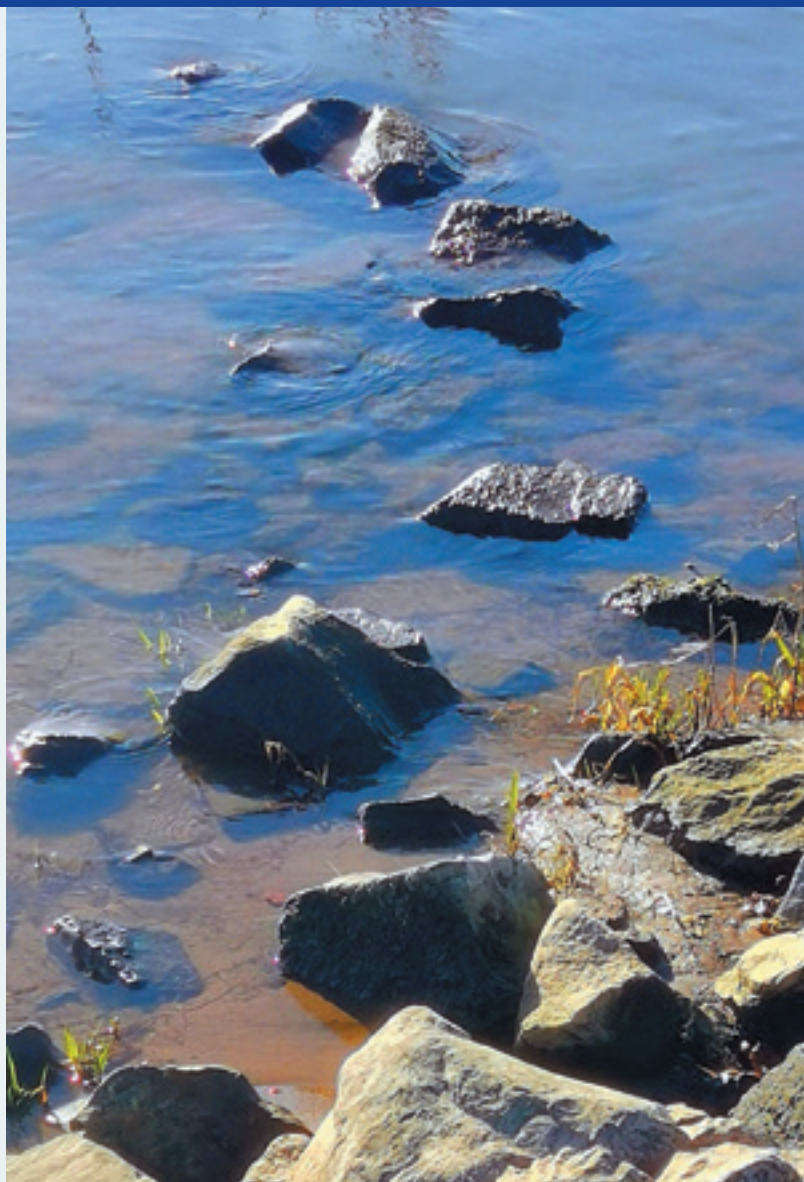
*‘Hij toont zijn macht en de kracht van zijn arm
en drijft uiteen wie zich verheven wanen,
heersers stoot Hij van hun troon
en wie gering is geeft Hij aanzien.’*

De herders zijn de eerste hoorders van de boodschap van licht en vrede. In die tijd behoorden zij tot de outcast, ruw volk dat je niet als buurman wilt hebben en waarvan je hoopt dat het niet naast je in de kerk komt zitten. Zij zijn wel de aangewezen mensen om de boodschap van heil en vrede door te geven.

Het is voor ons als westerse en witte kerk goed om ons oor eens te luisteren te leggen bij hen die niet kunnen voldoen aan de hoge economische standaarden of die geen macht of aanzien hebben.

Eind september had ik de eer te spreken met James Lule, bisschop van een door oorlog verscheurd Zuid-Soedan. De kerk van Zuid-Soedan verschuilt zich niet, maar werkt aan verzoening en vrede tussen de bevolkingsgroepen.

Verder valt nog te denken aan het verhaal van een Filipijnse vrouw. Toen een van de vele stormen weer had huisgehouden in haar land en het dak van de kerk was weggewaaid, was haar reactie: ‘Nu kan ik nog beter naar de hemel kijken, een open hemel’.

Misschien zijn we in onze westerse gerationaliseerde wereld de verwondering van de open hemel wat kwijt geraakt en zijn we niet meer ontvankelijk voor de boodschap van de ‘herders’ anno 2023 of geven we de moed op en zeggen we dat het toch allemaal niet helpt wat we individueel of als kerk doen. Ditmaal als bemoediging niet een mooi gedeelte uit een gezangbundel of liedboek, maar twee coupletten van het lied ‘De Steen’ van Bram Vermeulen.

*Ik heb een steen verlegd in een rivier op aarde.
Het water gaat er anders dan voorheen
De stroom van een rivier hou je niet tegen
Het water vindt er altijd een weg omheen*

*Ik heb een steen verlegd in een rivier op aarde
Nu weet ik dat ik nooit zal zijn vergeten
Ik leverde het bewijs van mijn bestaan
Omdat, door het verleggen van die ene steen
De stroom nooit meer dezelfde weg zal gaan.*

Wim van Ree, diaconaal consulent

Ouderenmiddagen Jeruzalemkerk

Gedurende het jaar worden in het zalen-centrum van de Jeruzalemkerk ouderenmiddagen (14.15-16.30 uur) georganiseerd. Vanaf 14.15 uur bent u welkom en dan is er koffie en thee. Om uiterlijk 14.30 uur start het programma. Er worden enkele geestelijke liederen gezongen, er wordt gebeden en een predikant, pastoraal werker of iemand van de leiding verzorgt een meditatie. Na de pauze (met koffie/thee) is het programma vaak heel gevarieerd, om 16.30 uur wordt afgesloten.

Op maandag 27 november is het thema 'Horen met je ogen', een middag over doven en gebarentaal; ds. Martin Visser uit Nunspeet vertelt over zijn werk als Gebarendominee. Op 18 december is de Kerstmiddag.

De eerste middag in het nieuwe jaar is op maandag 29 januari. Het thema is: 'De Bijbel en kunst'. Op deze middag zal ds. Hélène Evers te gast zijn om een aantal bekende schilderijen te laten zien met een Bijbelse voorstelling, ook zal zij daar uit-

leg over geven.

De andere middagen zijn op: 26 februari, 25 maart (paasmiddag), 22 april en 6 mei (slotmiddag).

Voor het bestrijden van de onkosten wordt een vrijwillige bijdrage gevraagd, middels een collecte.

Meer informatie:

Tanja Ulderink (tel. 0572 393454) of Alie Snoeijer (tel. 038 4210200).

Leeskring Groene Theologie

In 2019 heeft Trees van Montfoort een boek geschreven dat *Groene Theologie* heet. Over het boek: 'De ecologische crisis vraagt om een herbezinning in denken, doen én geloven. Groene theologie is een onmisbaar boek voor ieder die duurzaamheid en geloof, theologie en ecologie met elkaar wil verbinden.

Eeuwenlang heeft de mens ongebreideld gebruikgemaakt van de natuur. Het westerse christendom rechtvaardigde dit met de opvatting dat de mens centraal staat in de schepping en heerser is over de natuur. Het mensgerichte wereldbeeld is zo vanzelfsprekend dat we er zelden bij stilstaan. Groene theologie verwoordt een andere kijk op natuur. Vanuit de Bijbel en de christelijke traditie benadrukt de auteur dat niet de mens centraal staat, maar Gods liefde voor heel de schepping.' Trees van Montfoort is theoloog, onderzoeker, predikant en lid van de werkgroep Theologie, Kerk en Duurzaamheid. Ze was hoofd van een afdeling voorlichting van de PKN, hoofdredacteur van Kerk & Israël Onderweg en werkte als radio-programmamaker bij KRO en HUMAN.

Vier bijeenkomsten zijn beschikbaar om dit boek te bespreken. De bijeenkomsten zijn op de woensdagen 31 januari, 28 februari, 13 en 20 maart, van 19.30 tot 21.00 uur en vinden plaats in het gemeentecentrum van de Lutherse Kerk (ingang via de Potgietersingel). Opgave is noodzakelijk: bij Margo Jonker, predikant@elkz.nl of 06 13525202.

Het verhaal van de geboorte van de Navolging van Christus

Op maandag 18 december organiseert het Ontmoetingshuis Moderne Devotie in de Open Kring in de wijk Stadshagen een kerstoptreden door het (black) gospelkoor Grace & Glory onder leiding van Talitha Nawijn. Het koor heeft een veelzijdig

repertoire en neemt de luisteraars op een sprankelende manier mee op weg naar Kerst. Mink de Vries, coördinator Postmoderne Devotie beweging, is deze avond gastheer en verhalenverteller. Het thema van de avond is: 'Vol verwachting'.

De avond duurt van 20.00 tot 22.00 uur, de deuren gaan open om 19.30 uur en er is een korte pauze. De toegang is vrij, er wordt een vrijwillige bijdrage gevraagd.

Meer informatie:

info@ontmoetingshuismodernedevotie.nl

Stinskerk open tijdens kerstmarkt op 13 december

Op woensdag 13 december is er tussen 15.00 en 20.00 uur weer een kerstmarkt op het Petuniaplein in Westenholtte. De Stinskerk staat daar met een kraam en tevens is de kerk geopend voor een kop koffie/thee met wat lekkers. Iedereen is van harte welkom.

Zin in film

Vanuit de Dominicanenkerk, de Thomas a Kempis-parochie en de Adventskerk-Oosterkerk worden een paar keer per jaar filmavonden georganiseerd. Vanaf 19.15 uur is de ontvangst in het Dominicanenklooster (met koffie of thee), waarna om 19.30 uur de film begint. Er is geen pauze. Na iedere film is er, voor wie wil, een nagesprek.

Op 14 december zal de film *To the Moon* worden vertoond. Een filmische ode aan de maan. Met prachtige muziek, verhalen, flarden poëzie bezingt deze film de serene schoonheid van de maan. In allerlei tijden en culturen dromen mensen van de maan als ze verlangen naar een ander leven. Deze film laat niet alleen de maan zien, maar misschien vooral wel al die verlangens waarvoor de maan symbool is komen te staan.

In 2024 zijn op 22 februari *The Quiet Girl* en op 11 april *Gunda* te zien. De entree bedraagt € 7,50, inclusief consumptie.

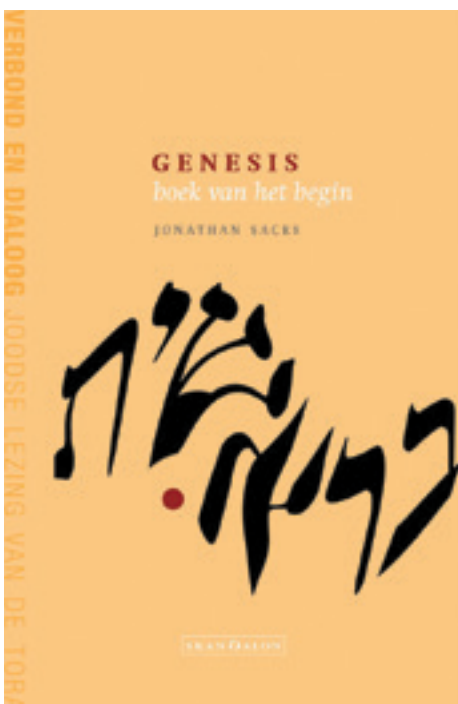
Met de jeugd zingend naar kerstavond

In de Lutherse gemeente zal in de tijd van advent een muzikaal project worden gerepeteerd en uitgevoerd met het oog op kinderen en jongeren van 4 tot 20 jaar. Onder leiding van twee jonge kerkmusici, Gertine Hoefnagel (dirigent) en Luuk Schuurman (cantor-organist van de Lutherse kerk in Zwolle), studeren kinderen liederen in die uitgevoerd worden op kerstavond. Voor de jongeren zal onder leiding van de beide musici een uitdagend programma met klassiek getoonzette en creatieve muziek worden ingestudeerd.

De uitvoering is tijdens de kerstavondviering op zondag 24 december om 19.00 uur en zal zich verweven met het geboorteverhaal van Christus.

De repetities vindt plaats op 3, 10, 17 en 24 december, tijdens een gedeelte van de morgenviering van de Evangelisch-Lutherse Gemeente, aanvang 10.00 uur, Koestraat 2-4. Ook op zaterdag 23 december zal een repetitie plaatsvinden, van 10.00 tot 12.00 uur. Dat zal een lekkere repetitie zijn: er wordt nadien op pannenkoeken getrakteerd.

Kinderen en jongeren uit Zwolle en omstreken zijn welkom om mee te doen. Er zijn geen kosten aan verbonden. Aanmelden: bij Petra Lip via kerstkoor@elkz.nl.

Waar het om begonnen is, leeskring Genesis

In de Adventstijd gaat de oecumenische leeskring Genesis, die gestart is in het voorjaar, weer vervolgd. Er wordt verder gegaan met de verkenningen in het boek *Genesis, boek van het begin* van rabbijn Jonathan Sachs. Hij bespreekt de belangrijkste verhalen uit Genesis en legt boeiende verbanden met de Tora als geheel, met filosofie en wereldgeschiedenis en met ons persoonlijke leven.

In de 40-dagentijd werden de oerverhalen van de schepping, de grote vloed en de roeping van Abram gelezen. Eind november komen de verhalen van Sara en van Isaak en Rebekka en Jakob aan bod. U wordt gevraagd het boek zelf aan te schaffen (€ 29,90). Als de kosten een belemmering vormen, neem dan contact op.

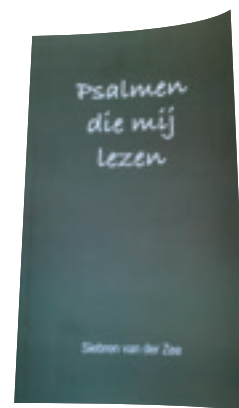
De data zijn woensdag 28 november en 6, 13 en 20 december om 20.00 uur in de Dominicanenkerk. Begeleiders zijn pastor Anneke Grunder en ds. Iemke Epema. Deelnamekosten € 5,- per avond voor materiaal, koffie en thee. Opgave bij ds. Iemke Epema, uiterlijk 23 november: iemke.epema@hetnet.nl. Er is plek voor maximaal zestien deelnemers.

Psalmen die mij lezen

Opnieuw heeft Siebren van der Zee zich gewaagd aan de soms rauwe eenvoud en waarachtigheid van de Psalmen. Nu een selectie van 62 psalmen. Siebren: “Ze laten ons bloederlijk alle hoeken van onze geloofskamers zien. Dat kan en mag dus allemaal in de ontmoeting met God.

Zo lezen de psalmen al mijn vragen, angsten, waroms, enzovoort.”

Te koop bij boekhandel Westerhof à € 10,-.

Mink de Vries

Kerstavond in het Ontmoetingshuis

Op 19 december is er in het Ontmoetingshuis een gezellige avond met een feestelijke driegangen kerstmaaltijd. Het thema is: ‘Geert Groote en de Navolging van Christus’. Mink de Vries verzorgt deze avond en zal vertellen over Geert Groote. Wie was Geert Groote en in welke tijd leefde hij? Wat was zijn invloed in de 14-16e eeuw en welke sporen heeft hij nagelaten? Het is een avond in drie bedrijven die bestaat uit luisteren, met elkaar in gesprek zijn en samen genieten van de maaltijd.

De avond duurt van 18.30 tot 21.00 uur en vindt plaats in de Oosterkerk.

Deelnamekosten bedragen € 8,50 (inclusief maaltijd, koffie en thee), aanmelden kan tot 18 december (21.00 uur) via www.ontmoetingshuismodernedevotie.nl.

Leeskring ‘Staan in de wereld van nu’

Staan in de wereld van nu is een boek van Jacques Ellul, oorspronkelijk uitgegeven in 1948. Een hartstochtelijk essay dat opnieuw actueel is! Jacques Ellul (1912-1994) was filosoof, socioloog, theoloog en hoogleraar in het recht. Hij had een brede en scherpzinnige visie op ontwikkelingen die nog steeds gaande zijn.

Dit boek wordt gelezen en besproken op vijf woensdagavonden: 15, 29 november en 13 december in wijkcentrum SIO bij de Adventskerk en op 10 en 24 januari in de Oosterkerk. Telkens van 20.00 tot 21.30 uur. Kosten: bijdrage voor koffie/thee.

Iedereen dient het boek zelf aan te schaffen. Meer informatie bij ds. Nelleke Eygenraam: dseygenraam@adventskerk.nl. Er is plek voor maximaal zestien deelnemers.

hemel en aarde

*ik ga dit doen, zegt God
dan gaat de hemel open
over mensen die gaan geloven
zo valt op aarde te hopen
en zie, Ik maak het wel goed*

*maar wat nu, zei toen God
mijn mensen, zij gaan niet open
alsof zij Mij niet geloven
zij gaan op de dingen hopen
en zie, dat gaat echt niet goed*

*en dan bidt daar een Mens
in vredesnaam voor de aarde
bezielt ons met zijn waarden
de hemel raakt nog de aarde
en wij kleinen, wij vatten moed*

Siebren van der Zee

Bij de foto's

De foto's van de berijpte buurtboomgaard achter de Tichelgaten bij Windesheim gaven Tineke Vlaming vorig jaar inspiratie en woorden voor het gedicht *Vrede voor de vinder* op pagina 7. Tineke: "Destijds was het onze nieuwjaarswens en omdat het zo mooi samen valt met het thema van deze Gaandeweg, is het hier – iets aangepast – opnieuw gebruikt. De lezer kan er genoeg bekende adventswoorden in vinden. De hemel dauwt, rozenrood, hartenwens, vrede, twijg van zoete paradijs. Laatstgenoemde is de naam van een oud appelras, net als die met goud en sterren erin. Treffend!"

Fotografen in deze Gaandeweg zijn:

Cor Baljeu (pagina 6)
Theo Brand (pagina 18)
Hans van Eerbeek (pagina 16)
Sytse Tjallingii (pagina 8)
Tineke Vlaming (pagina 1, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 15, 17)

“Gaat het in de kerk in Zwolle niet gewoon te goed?”

Naast predikanten telt de Protestantse Gemeente Zwolle kerkelijk werkers. In deze rubriek gaat Theo Brand met hen in gesprek. De vierde ontmoeting is met Mark Schippers (41), werkzaam als kerkelijk opbouwwerker voor de Adventskerk-Oosterkerkgemeente. Jarenlang deed hij pionierswerk in onder meer Amsterdam.

In de ruime tuin achter zijn huis in Zalk ontvangt Mark de interviewer en fotograaf van Gaandeweg. Het is een aangename ochtend in september. Achter ons lopen koeien in de wei. De omgeving vormt een bijzonder contrast met waar Mark graag over vertelt: zijn jarenlange ervaringen als pionier in de stad en de zelfkant van de samenleving, en hoe hij kerk-zijn voor zich ziet.

Geboren en getogen in Heinenoord in een bevindelijk protestants milieu, besloot hij een studie communicatie te volgen op Hogeschool Rotterdam. “Een vriend van de middelbare school deed een hbo-theologie-opleiding. Zijn verhalen en leerstof vond ik erg interessant. Omdat ik mijn opleiding communicatie niet helemaal vond aansluiten ben ik overgestapt en ook theologie gaan studeren, op Christelijke Hogeschool Ede.”

Voor Mark was dat een belangrijke stap. “Mijn hele familie woont al generaties in de Hoeksche Waard. Ik ben de enige die van het eiland is vertrokken.” Dat werd op kamers wonen en studeren. Hij leerde er Teunieke kennen met wie hij trouwde. Inmiddels hebben ze vier kinderen: Anne-Ruth (11), Tobias (9), Josia (7) en Hanne-Maren (3).

Na een korte periode in Ede verhuisde het stel, dat toen nog geen kinderen had, naar Amsterdam. “Ik kon meewerken aan missionair project Hebron van de Protestantse Kerk Amsterdam in de Spaarndammerbuurt. Voor mij een leerwerktraject, terwijl ik mijn studie vervolgde aan Tyndale Seminary, een opleiding met studenten van over de hele wereld in Badhoevedorp.”

Na twee jaar in de Spaarndammerbuurt ging hij pionieren in de Baarsjes. “Een compleet seculiere omgeving. Het kerk-zijn moest vanuit het niets weer worden opgebouwd. Dat was spannend. Je moet relaties opbouwen met de buurtvereniging, winkeliers en scholen en aansluiten bij mensen en hun vragen en behoeften.”

“Ik ontdekte dat vooral onder expats behoefte was aan een plek voor jonge ouders en hun kinderen om elkaar te ontmoeten. Vanuit mijn kantoortje zag ik moeders met kinderwagens en ik ben gesprekjes gaan aanknopen. Ook hier ging het om relaties opbouwen en verbindingen leggen. Zo

ontstond de Amsterdam Playgroep en die voorzag in een grote behoefte. Een jonge lesbische moeder voelde zich onbegrepen en ervoer dankzij de groep een basis waardoor ze weer verder kon, om maar iets te noemen. Ook organiseerden we elke dinsdag een eetgroep met na afloop de mogelijkheid tot Bijbelstudie. Mensen vroegen ‘Mag ik gedoopt worden?’ Vanuit onderlinge betrokkenheid en oprechte zorg voor elkaar groeide een gemeenschap. Toen we vertrokken, was er een geloofsgemeenschap van zo’n zestig mensen.” Mark ziet de pracht van dit soort kleine gemeenschappen. “Een grote en volle kerk is voor mij niet per definitie beter.

“Voor mij is God vooral ‘Ik ben er’. Het is een soort van basisvertrouwen”

Liever tien kerken van dertig mensen dan eentje van driehonderd. De vieringen waren ook niet hoog-liturgisch, maar heel eenvoudig.”

In Amsterdam zag Mark eenzaamheid, verslaving, de rauwe kanten en soms lastige culturele verschillen. “Juist door basaal kerk te zijn, ontmoeten en helpen mensen elkaar. Zo wordt de wereld en het leven wat mooier of beter te dragen. Soms denk ik: gaat het in de kerk in Zwolle eigenlijk niet gewoon te goed? Proberen we hier niet te veel het oude instituut overeind te houden?”

In Zwolle werkt Mark met name voor twintigers, dertigers en veertigers. Hij leidt onder meer een gespreksgroep waar zo’n 25 mensen bij betrokken zijn. “Ook die ontmoetingen zijn een vorm van kerk-zijn, het speelt zich echt niet alleen af op zondagmorgen.”

Tegelijk zijn er kansen voor de zondag, denkt Mark. Hij noemt de Kliederkerk-viering. “Dat gebeurde met Palm-pasen in de Adventskerk: ouders en kinderen die samen zongen, vierden en creatief bezig waren. Geloof werd gedeeld, er gebeurde wat. Het plezier spatte eraf!”

Hoe ervaart hij God in zijn leven en werk? “Voor mij is God vooral ‘Ik ben er’. Een soort basisvertrouwen om vanuit te leven. Ook al valt alles weg in het leven ... Hij is er. Ook op de momenten dat je niet op de toppen van je geloof leeft, mag je weten dat God er is. Woestijntijd en oases wisselen elkaar af, maar God is de constante. Dat geeft mij vertrouwen.”

Geef vandaag voor de kerk van morgen Actie Kerkbalans 2024: kunnen we op u blijven rekenen?

Voor Actie Kerkbalans is 2024 is een bijzonder jaar, want Actie Kerkbalans bestaat dan 50 jaar! Een kerk krijgt geen subsidie en daarom is uw financiële bijdrage vandaag nodig om ook morgen een levende kerk te kunnen zijn.

Voor de kerk van morgen

De kerk is er niet alleen voor ons, maar ook voor de generaties na ons van grote waarde. Na een aantal lastige jaren met corona staan de kerkdeuren weer wagenwijd open en daar zijn we dankbaar voor. Het is nu tijd om vooruit te kijken, zodat we ook in de toekomst van betekenis kunnen zijn voor mensen die verdieping en ontmoeting zoeken. Dat we uitnodigend kunnen zijn voor jonge mensen die hun leven nog voor zich hebben. Door vandaag te geven, maken we de kerk van morgen mogelijk.

Actie Kerkbalans 2024

In de week van 13 januari 2024 ontvangt u per e-mail of per post bericht over Actie Kerkbalans 2024. Uw toezegging kunt u doorgeven via onze website of door het toezeggingsformulier te retourneren (met de bijgevoegde antwoordenvolp).

Betalen met een automatische incasso

Inmiddels is de acceptgiro – voor het overmaken van uw bijdrage – verdwenen. U kunt vanaf nu uw bijdrage via een automatische incasso geven. De automatische incasso geldt voor één jaar. Wij schrijven uw bijdrage af in maanden die u op het toezeggingsformulier aankruist.

Landelijk ledenadministratie-systeem

Vanaf nu maken wij gebruik van het nieuwe landelijke ledenadministratie-systeem om brieven volledig geautomatiseerd te verzenden. Wij realiseren ons dat het bijzonder was, dat we al die jaren een beroep mochten doen op postbezorgers in de wijken die vrijwillig op stap gingen voor de kerk. Zij zijn middels een persoonlijk schrijven bedankt voor deze taak. Met veel respect en genoeg kijken wij terug op de samenwerking in de afgelopen jaren.

Kosten besparen door uw e-mailadres te geven

Ontvangt u tot nu een brief, maar wilt u voortaan uw toezegging aan Actie Kerkbalans digitaal doen? Stuur dan een e-mail aan administratie@pknzwolle.nl en zet hierin 'Actie Kerkbalans digitaal'. U ontvangt dan voortaan per mail het verzoek om uw toezegging door te geven.

Meer geven, zonder dat het u iets kost?

Maak dan van uw bijdrage aan Actie Kerkbalans een periodieke gift. Dit is een gift waarbij u minimaal vijf jaar lang jaarlijks eenzelfde bedrag schenkt. U mag dit bedrag volledig aftrekken bij uw belastingaangifte, omdat de drempel vervalt. Met dit voordeel kunt u uw bijdrage aan de kerk verhogen, zonder dat het extra geld kost. Hoe u de periodieke schenking regelt, leest u op www.pknzwolle.nl/bijdragen/mogelijkheden of bel het Kerkelijk Bureau via 038 4217596.

Door vandaag te geven, kan de kerk blijven doen waar ze al eeuwenlang voor staat. Op naar de kerk van morgen!
Hartelijk dank voor uw steun aan de kerk.

Namens de Kerkrentmeesters van de Protestantse
Gemeente Zwolle,
Ben Koekkoek, Voorzitter Commissie Geldwerving

Samen verder als Adventskerk en Oosterkerk

Voorgeschiedenis

Natuurlijk kenden we elkaar al, want we maakten allebei deel uit van de Protestantse Gemeente Zwolle. De wijkgemeente Oosterkerk had al verschillende samenvoegingen meegemaakt: de wijkgemeenten rond de Hoeksteen en de Jeruzalemerkerk waren er kort na elkaar bijgekomen. Ik heb de Oosterkerkgemeente vaak vergeleken met een samengesteld gezin, waarin kinderen van diverse ouders voortaan samen verder gaan. Wel met dit verschil: de kinderen in een samengesteld gezin behouden meestal hun eigen achternaam. De voormalige gemeenteleden van de wijkgemeenten De Hoeksteen en Jeruzalemerkerk lieten hun 'achternaam' los en heetten daarna allemaal leden van de Oosterkerkgemeente.

De Adventskerkgemeente in Zwolle-Zuid was een van de eerste gefedereerde wijkgemeenten in Nederland. In zekere zin vormde zij ook een samengesteld gezin: niet van verschillende wijken maar van hervormden en gereformeerden in één en dezelfde wijk. De federatie is in 2005, nadat de Protestantse Gemeente Zwolle (PGZ) een feit was, officieel omgevormd tot één wijkgemeente Adventskerk, maar in de praktijk was ze dat dus al lang.

En toen?

De Oosterkerk en de Adventskerk waren jarenlang goed bezet met beroepskrachten: kerkelijk werkers en predikanten. Vanaf ongeveer tien jaar geleden kreeg de Oosterkerkgemeente te maken met het afscheid van predikanten en een kerkelijk werker. Intussen was de Algemene Kerkenraad van de PGZ aan het rekenen geslagen: ledenverlies onder andere door vergrijzing, dalende inkomsten, een slinkend vermogen, (te) veel predikanten, enzovoort. Met excuses aan het College van Kerkrentmeesters (CvK) vat ik een enorme uitdaging veel te kort door de bocht samen: opeens had de Adventskerk een teveel aan beroepskrachten in vergelijking met de Oosterkerk. In 2015 hebben we als predikanten en kerkelijk werker van beide wijkgemeenten een verzoek aan de kerkenraden gedaan om onze inzetbaarheid op een nieuwe manier te verdelen. Er moest nog heel wat water door de IJssel, maar na goede begeleiding en allerlei beraadslagingen en berekeningen, is in het najaar van 2017 door beide wijkkerkenraden bij de Algemene Kerkenraad een verzoek neergelegd om voortaan als combinatie van wijkgemeenten verder te gaan en de beroepskrachten te delen. Dat is gebeurd. Sinds januari 2018 vormden de wijkgemeenten Adventskerk en Oosterkerk een combinatie en werkten de predikanten en kerkelijk werker van de Adventskerk ook voor een deel in de Oosterkerk.

Corona en daarna

In de 'corona-tijd' is de samenwerking intensiever geworden. We zijn online gezamenlijke diensten gaan uitzenden. Dit begon met de vieringen rond Pasen en dat werd allengs uitgebreider. We hebben de gezamenlijkheid na corona weten vast te houden door heel bewust gezamenlijke diensten in te plannen. Steeds meer. Soms was het wel zoeken voor kerkgangers: waar moet ik nu heen voor een vesper of op zondagochtend? Maar volgens mij loopt het goed en is het tussen de oren gaan zitten.

Rij boven: ds. Iemke Epema, ds. Hans Tissink, ds. Nelleke Eygenraam en Dirk Jan Steenbergen, onder: Mark Schippers en Jenny Mooij.

En nu

Nu zijn we sinds 10 september 2023 officieel 'getrouwd' als Adventskerk-Oosterkerkgemeente. In de gezamenlijke viering van Pinksteren is het feestelijk voorbereid en op Startzondag is door kerkgangers in het morgengebed én in de openluchtdienst hardop uitgesproken: "Op deze startzondag verklaren wij dat we ons met geestdrift willen inzetten voor de nieuwe wijkgemeente in Zwolle. Het evangelie inspireert ons om te bouwen aan een levendige geloofsgemeenschap waarin onze harten warm kloppen voor God en voor elkaar. Wij willen samen in een geest van eenvoud, eerbied en vreugde werken aan een vitale gemeenschap met God, met elkaar en met de stad."

Zelf ervaar ik het als een hoopvolle en mooie ontwikkeling die veel kansen biedt, maar nog lang niet klaar is.

Hoe verder?

Ik heb het niet over 'Heilige Huisjes' en andere door de AK en het CvK aangereikte mogelijke toekomstscenario's gehad. Die zijn er en daar werken we mee. Ik besef: we mogen nog zoveel aan bezinning en verdieping, diaconaat en pastoraat, vieren en vormen, jeugdwerk en aandacht voor ouderen, beheren en zorgdragen samenvoegen ... we zullen op een keer moeten kiezen voor één huis van gebed en samenkomst. Dat voelt nu al lastig. Welk gebouw wordt het: de Adventskerk of de Oosterkerk? Of misschien zelfs geen van beiden en vinden we als krimpende wijkgemeenten met elkaar een gezamenlijk onderdak ergens anders? Hiervoor bestaan nog geen concrete plannen. Wel wensen en dromen. Wie weet vinden we als heel protestants Zwolle één en hetzelfde gedeelde en inspirerende onderkomen ergens in de stad, en in de wijken buurtkamers, ruimte om elkaar te ontmoeten, waar je gekend bent en geloof en leven deelt. Belangrijker dan een gebouw zijn de 'levende stenen', mensen die in woord en daad, biddend en zingend, gemeente van Christus willen zijn door naar elkaar en anderen om te zien en samen te blijven zoeken naar een toekomst van vrede.

Het huidige beroepskrachtenteam van de Adventskerk-Oosterkerkgemeente: Dirk Jan Steenbergen (kerkelijk werker voor kinderen en jongeren), Hans Tissink (predikant), Iemke Epema (predikant), Jenny Mooij (kerkelijk medewerker pastoraat), Mark Schippers (kerkelijk werker 20ers-30ers-40ers), Nelleke Eygenraam (predikant en schrijver van dit stuk).

Michaëlsvieringen

Eeuwigheidszondag

In het begin van de negentiende eeuw ontstond in Duitsland het gebruik om op de laatste zondag van het kerkelijk jaar stil te staan bij de mensen die ons in het afgelopen kerkelijk jaar zijn ontvallen. Voor Eeuwigheidszondag is dit jaar gekozen voor het Requiem van Gabriel Fauré. Na een eerste, kortere versie van dit requiem onder de naam *Un Petit Requiem*, ontstond uiteindelijk een versie voor compleet orkest. De viering op 26 november begint om 17.00 uur.

Advent

Als we de tijd ‘bewoonbaar’ willen houden, moeten we haar ordenen. Het weekritme van zeven dagen, ontleend aan het jodendom, is buitengewoon heilzaam. Daarnaast kennen we ook het ritme van het kerkelijk jaar, dat begint op de eerste zondag van advent. Advent is de periode van voorbereiding, van verwachting van ‘de Komende’, het voorgoed aanbreken van de Messiaanse tijd. In de drie adventsvespers stellen we een (advents)lied centraal, een lied dat onze verwachting weergeeft. Op de eerste zondag klinkt een door Luther vertaald vierde-eeuws adventslied: *Kom tot ons de wereld wacht*. Daarin staat dat prachtige regeltje: ‘Licht dat in de nacht begint ...’. Advent: Begonnen licht.

Kerstnachtdienst

In de Kerstnachtdienst klinkt de cantate *Uns ist ein Kind geboren*. Deze cantate heeft weliswaar een Bach-Werke-Verzeichnisnummer,

BWV 142, maar inmiddels wordt algemeen aangenomen dat deze cantate niet door Bach is gecomponeerd. Over de componist bestaat geen zekerheid. Wel zijn we zeker van de tekstdichter: de pastor en hymnoloog Erdmann Neumeister (1671-1756). Andere Bachcantates zijn overigens wel degelijk gebaseerd op teksten van Neumeister. De Kerstnachtdienst op 24 december begint om 22.00 uur.

Epifanie

Voor ons vertelt Lucas hét kerstevangelie. Zijn vertelling begint bij het begin van het leven. Hij vertelt hoe onverwacht leven zich aandient Bij Elisabeth en Maria. Leven dat eerst nog zo geborgen is in het lichaam van de moeders, leven dat nog een naam moet krijgen en tijd om te groeien. En als het er is moet dat leven zijn eigen weg gaan. Lucas vertelt hoe dat leven middels rituelen wordt ingebed in de joodse traditie. Van het jonge leven van Jezus weten we eigenlijk niets, maar wat daarna komt ... Lucas vertelt van de weg die dat door God geroepen leven gaat en betekenis krijgt voor velen. In de tijd na Kerst, Epifanie geheten, maar ook daarna nog (40-dagentijd) volgen we ‘het licht dat Jezus Christus is’. We beginnen bij het moment dat Jezus als twaalfjarige – Bar Mitswa – met zijn ouders in de tempel is en hij duidelijk maakt dat hij zijn eigen weg gaat.

Harm Bousema, Werkgroep Michaëlsvieringen

Vieringen op 24, 25 en 26 december 2023

zondag 24 december - 4e Advent / Kerstavond

ADVENTSKERK

10.00 uur ds. J.T. Tissink, samen met Oosterkerk
21.30 uur ds. N.A. Eygenraam

GROTE KERK

22.00 uur ds. H. Schüssler
Kerstnachtviering, Cantate

JERUZALEMKERK

9.30 uur ds. M. Visser, Wezep
17.00 uur ds. E. van 't Slot, Zwolle

OOSTERKERK

10.00 uur Gezamenlijk in Adventskerk

OPEN KRING

9.30 uur Pastor H. Schoorlemmer, Zwolle

SIONSKERK

10.00 uur ds. H. Evers Kinderkerstfeest
20.30 uur ds. R. van Putten Opendeurdienst

STINSKERK

10.00 uur dhr. G. Schutte, Zwolle
21.00 uur ds. C. Baljeu Kerstnachtdienst

EGLISE WALLONNE

19.30 uur pasteur R. Roukema Veillée de Noël

HOOFDHOF

21.00 uur ds. J.M. Rohaan
Muzikale Kerstnacht

LUTHERSE KERK

10.00 uur ds. M.E. Jonker
19.00 uur ds. M.E. Jonker

ISALA

10.00 uur ds. T. Sloot

REHOBOTH

10.00 uur dhr. Freriks

THEODORAKAPEL

16.00 uur werkgroep Michael

maandag 25 december - Eerste Kerstdag

ADVENTSKERK

10.00 uur ds. J.T. Tissink m.m.v. Cantorij

JERUZALEMKERK

9.30 uur ds. G.J. Codée

OOSTERKERK

9.00 uur ds. I.P. Epema Kinderkerstviering
10.30 uur ds. I.P. Epema

OPEN KRING

9.30 uur ds. B. Aalbers

SIONSKERK

10.00 uur ds. H. Evers

STINSKERK

10.15 uur ds. G.C. van Rheenen

HOOFDHOF

9.30 uur ds. J.M. Rohaan

LUTHERSE KERK

19.00 uur ds. M.E. Jonker
Heilig Avondmaal

REHOBOTH

10.00 uur ds. N.A. Eygenraam

ISALA

10.00 uur ds. T. Sloot

ZONNEHUIS

11.30 uur mw. G. Prins

RIVIERENHOF

10.30 uur dhr. B. Dingjan-Willemsse

dinsdag 26 december - Tweede Kerstdag

JERUZALEMKERK

10.00 uur Viering Kinderkerst

Adventskerk
Talmaplein 2
Zwolle-Zuid
038-4651360
ds. N.A. Eygenraam
ds. J.T. Tissink
dhr. D.J. Steenbergen
mw. J. Mooij
dhr. M. Schippers
scriba@adventskerk.nl
www.adventskerk.nl

Grote Kerk
Grote Markt 18
Zwolle-Centrum
038-4212512
tel. contactpersoon:
038-4542999
www.michaelsvieringen.nl/vieringen

Jeruzalemkerk
Windesheimstraat 1
Zwolle-Assendorp
038-4212443
ds. G.J. Codée
06-19440859
tel. scriba: 06-22802781
jeruzalemkerk.pknzwolle.nl

Oosterkerk
Bagijnesingel 17
Zwolle-Centrum
038-4535064
06-33205179
ds. I.P. Epema
mw. J. Mooij
dhr. M. Schippers
tel. scriba: 038-4531674
www.oosterkerk.nl

zondag 19 november	10.00 uur ds. N.A. Eygenraam Schrift & Tafel	17.00 uur ds. N.A. Eygenraam Michaëlsvesper	9.30 uur ds. H. de Jong, Kampen 17.00 uur ds. G.J. Codée	10.00 uur ds. J.T. Tissink Doopdienst
zondag 26 november Laatste zondag kerkelijk jaar	10.00 uur ds. J.T. Tissink en ds. N.A. Eygenraam Eeuwigheidszondag m.m.v. Cantorij	17.00 uur ds. M.E. Jonker Cantateviering	9.30 uur ds. G.J. Codée Laatste zondag kerkelijk jaar 17.00 uur dr. J. van Holten, Nunspeet	10.00 uur ds. I.P. Epema Eeuwigheidszondag
zondag 3 december 1e Advent	10.00 uur dhr. D.J. Steenbergen Gezinszondag	17.00 uur ds. J. Doelman Michaëlsvesper	9.30 uur ds. G.J. Codée Voorber. Heilig Avondmaal 17.00 uur ds. A.J. Mensink, Elburg	10.00 uur ds. N.A. Eygenraam
zondag 10 december 2e Advent	10.00 uur mw. I. Swart	17.00 uur ds. B. Schüssler Michaëlsvesper	9.30 uur ds. G.J. Codée Viering Heilig Avondmaal 17.00 uur ds. G.J. Codée Voortz. en dankz. HA	10.00 uur ds. I.P. Epema
zondag 17 december 3e Advent	10.00 uur ds. N.A. Eygenraam 19.00 uur zie Oosterkerk	17.00 uur dhr. R. Kanning en dhr. H. Steenbergen Michaëlsvesper	9.30 uur ds. G.J. Codée 17.00 uur ds. B. de Leede, Amersfoort	10.00 uur ds. I.P. Epema 19.00 uur ds. J.T. Tissink Festival of Lessons and Carols

De vieringen op 24, 25 en 26 december staan op pagina 19

zondag 31 december Oudejaarsdag	10.00 uur ds. J.T. Tissink Top 2000-dienst 19.00 uur zie Oosterkerk	17.00 uur ds. H. Bousema Michaëlsvesper	9.30 uur ds. H.J. Donken, Wierden 17.00 uur ds. G.J. Codée	10.00 uur zie Adventskerk 19.00 uur ds. J.T. Tissink Avondgebed
maandag 1 januari Nieuwjaarsdag	10.30 uur zie Oosterkerk	geen dienst	10.30 uur ds. G.J. Codée	10.30 uur ds. J.T. Tissink Morgengebed
zondag 7 januari	10.30 uur dhr. D.J. Steenbergen Gezinszondag	17.00 uur Michaëlsviering	9.30 uur ds. G.J. Codée 17.00 uur prop. dhr. J.W. Bassie, Groningen	10.30 uur ds. I.P. Epema
zondag 14 januari	10.30 uur ds. N.A. Eygenraam	17.00 uur Michaëlsviering	9.30 uur ds. G.J. Codée 17.00 uur ds. A.J. Mensink, Elburg	10.30 uur ds. I.P. Epema
zondag 21 januari	10.30 uur zie Oosterkerk	17.00 uur Michaëlsvesper	9.30 uur ds. G.J. Codée 17.00 uur ds. P.J. den Admirant, Apeldoorn	10.30 uur ds. I.P. Epema Oecumenische viering
zondag 28 januari	10.30 uur ds. J.T. Tissink	17.00 uur Michaëlsviering m.m.v. Michaëlscontorij	9.30 uur K. van Meijeren, Ede 17.00 uur ds. G.J. Codée	10.30 uur zie Adventskerk

Mededelingen bij de kerkdiensten

- De kerkdiensten in dit overzicht zijn vermeld voor zover bekend op 29 oktober 2023.
- Kijk voor het meest actuele overzicht op de sites van de kerken (zie bovenaan de kolom).

Open Kring
Hofstedestraat 1
Zwolle-Stadshagen
038-4204558
ds. C. Baljeu
tel. scriba: 038-4578345

Sionskerk
Glanerbeek 10
Zwolle-Noord/Berkum
038-4537075
06-19786041
mr. dr. H. Evers
ds. ir. R. van Putten
dhr. J. Knol
tel. scriba: 038-4227212

Stinskerk
Westenholterweg 19
Zwolle-Westenholte
038-4212614
06-45135706
ds. G.C. van Rheeën
dhr. J. Knol
tel. scriba: 06-10450516

Eglise Wallonne
Waalse Kerk
Schoutenstraat 4
8011 NX Zwolle
ds. R. Roukema
038-4533557
tel. secrétaire
06-40063459

www.openkring.nl

www.sionskerkzwolle.nl

www.stinskerk.nl

www.waalsekerkzwolle.nl

9.30 uur ds. I. Epema	10.00 uur dhr. G. v/d Plaats Opendeurdienst 16.00 uur ds. H. Evers Kliederkerk	10.00 uur ds. H. Eldering, Vaassen Heilig Avondmaal	10.30 uur pasteur R. Roukema	zondag 19 november
9.30 uur ds. C. Baljeu	10.00 uur ds. H. Evers en dhr. J. Knol Laatste zondag kerkelijk jaar	10.00 uur ds. G.C. van Rheeën Laatste zondag kerkelijk jaar		zondag 26 november Laatste zondag kerkelijk jaar
9.30 uur ds. C. Baljeu Doopdienst	10.00 uur ds. R. van Putten Heilig Avondmaal	10.00 uur ds. G.C. van Rheeën 19.00 uur Avondont- moetingsdienst WH H.A.	10.30 uur pasteur I.P. Epema	zondag 3 december 1e Advent
9.30 uur ds. E. Urban, Zwolle	10.00 uur ds. H. Evers Doopdienst	10.00 uur ds. G. Labooy, IJsselmuiden		zondag 10 december 2e Advent
9.30 uur ds. C. Baljeu	10.00 uur ds. H. Evers, m.m.v. Kavoca, Christmas Carols	10.00 uur ds. A.H. van Veluw, IJsselmuiden		zondag 17 december 3e Advent

De vieringen op 24, 25 en 26 december staan op pagina 19

9.30 uur ds. S. van der Zee 19.30 uur ds. G.C. van Rheeën samen met Stinskerk	10.00 uur ds. G.H. Labooy, IJsselmuiden	10.00 uur ds. W. Bloemendaal, Zwolle 19.30 uur ds. G.C. van Rheeën samen met/in Open Kring		zondag 31 december Oudejaarsdag
geen dienst	geen dienst	geen dienst		maandag 1 januari Nieuwjaarsdag
9.30 uur ds. C. Baljeu	10.00 uur ds. H. Evers	10.00 uur mw. R. de Kok-v/d Born, Hulshorst 19.00 uur Avondont- moetingsdienst WH		zondag 7 januari
9.30 uur dhr. G. Schutte, Zwolle	10.00 uur ds. H. Maat, Putten	10.00 uur ds. H. de Jong, Kampen		zondag 14 januari
9.30 uur ds. C. Baljeu	10.00 uur ds. H. Evers Bevestiging ambtsdragers	10.00 uur ds. R. Houtman, Epe		zondag 21 januari
9.30 uur pastor H. Schoorlemmer	10.00 uur ds. R. van Putten Jong- & Ouddienst 19.00 uur ds. H. Evers Bijbel- & Kunstdienst	10.00 uur ds. G.C. van Rheeën Heilig Avondmaal		zondag 28 januari

De Hoofdhof
Kerkweg 26
Zwolle-Berkum
ds. J. M. Rohaan
tel. scriba: 038-3377727

www.hoofdhof.nl

Lutherse Kerk
Koestraat 4
Zwolle
ds. M.E. Jonker
tel. scriba: 06-24706903

www.elkz.nl

Collectedoelen

In de PGZ-gemeenten zijn de eerste en tweede collecte altijd bestemd voor diaconie en kerk. De opbrengst van de derde collecte gaat naar de volgende doelen.

zondag 19 november	Zwelse migrantenkerken
zondag 26 november	Stille Hulp
zondag 3 december	Exploitatie PGZ
zondag 10 december	Jeugd diaconaat
zondag 17 december	Diaconale Noodhulp
zondag 24 december	Energiekosten kerkgebouwen
maandag 25 december	Kinderen in de Knel
dinsdag 26 december	Kinderen in de Knel
zondag 31 december	KRM Exploitatie
maandag 1 januari	Energiekosten Kerkgebouwen
zondag 7 januari	Stedelijk diaconaat
zondag 14 januari	Wijkkas
zondag 21 januari	Pastoraat / Catechese
zondag 28 januari	Vakantieweken

zondag 19 november	9.30 uur ds. J. Otten, Meppel	10.00 uur ds. K. van der Kamp, Kampen	ISALA REHOBOTH	10.00 uur 10.00 uur 19.00 uur	ds. A. Zweers via patiënten-tv ds. H. Bakhuis Mink de Vries (Ontm.huis Moderne Devotie)
zondag 26 november Laatste zondag kerkelijk jaar	9.30 uur ds. J.M. Rohaan	10.00 uur ds. M.E. Jonker Eeuwigheidszondag	THEODORAKAPEL ZONNEHUIS RIVIERENHOF	10.30 uur 11.30 uur 10.30 uur	dhr. P. van Ingen ds. P.F. de Boer Heilig Avondmaal dhr. B. Dingjan-Willemse
zondag 3 december 1e Advent	9.30 uur ds. P.D. Wolthaus, Zutphen	10.00 uur ds. M.E. Jonker	ISALA REHOBOTH	10.00 uur 10.00 uur	ds. M. Overbosch-Mielke dhr. Freriks
zondag 10 december 2e Advent	9.30 uur ds. J.M. Rohaan	10.00 uur ds. B. Zitman, Zwolle	ISALA REHOBOTH	10.00 uur 10.00 uur 19.00 uur	ds. H. Baart via patiënten-tv ds. Knegt ds. M. Dijk ds. W. Ferguson, Heilig Avondmaal
zondag 17 december 3e Advent	9.30 uur ds. A. Zweers, Zwolle	10.00 uur ds. J. Woltinge, Zwolle	ISALA REHOBOTH THEODORAKAPEL ZONNEHUIS RIVIERENHOF	10.00 uur 10.00 uur 10.30 uur 11.30 uur 10.30 uur	A. v.d. Hoek via patiënten-tv ds. J.C. Oosterwijk ds. P. Eigenhuis mw. E. Volkerink dhr. J. Mulder
De vieringen op 24, 25 en 26 december staan op pagina 19					
zondag 31 december Oudejaarsdag	9.30 uur ds. P. Langbroek, Zwolle	10.00 uur ds. M.E. Jonker	REHOBOTH ZONNEHUIS	10.00 uur 11.30 uur	ds. Kuik dhr. K. Fredriks
maandag 1 januari Nieuwjaarsdag	geen dienst	geen dienst	ISALA ZONNEHUIS	10.00 uur	overdenking via patiënten-tv volgens vermelding op familienet
zondag 7 januari	9.30 uur ds. N.A. Eygenraam	10.00 uur ds. M.E. Jonker	ISALA REHOBOTH ZONNEHUIS	10.00 uur 10.00 uur 11.30 uur	ds. T. Sloot via patiënten-tv ds. De Vries mw. G. Prins
zondag 14 januari	9.30 uur ds. J.M. Rohaan	10.00 uur ds. R. den Hertog	ISALA REHOBOTH RIVIERENHOF	10.00 uur 10.00 uur 10.30 uur	ds. D.J. Lagerweij dhr. Bakker dhr. B. Dingjan-Willemse
zondag 21 januari	9.30 uur ds. H. van Ark	10.30 uur Oecumenische viering in Oosterkerk	ISALA REHOBOTH ZONNEHUIS THEODORAKAPEL	10.00 uur 10.00 uur 11.30 uur 10.30 uur	ds. H. Baart via patiënten-tv ds. Oberink ds. N.A. Eygenraam dhr. P. van Ingen
zondag 28 januari	9.30 uur ds. K. van der Kamp, Kampen	10.00 uur ds. M.E. Jonker Heilig Avondmaal	ISALA REHOBOTH ZONNEHUIS RIVIERENHOF	10.00 uur 10.00 uur 10.30 uur	ds. M. Overbosch-Mielke ds. Verboom volgens vermelding op familienet dhr. J. Mulder

Mededelingen bij de kerkdiensten

- De kerkdiensten in dit overzicht zijn vermeld voor zover bekend op 29 oktober 2023.
- Kijk voor het meest actuele overzicht op de sites van de kerken (zie bovenaan de kolom).

Mr. Bert Tol van Bureau Arbeidsrecht steunt op ruim dertig jaar ervaring als arbeidsrechtjurist.

"We geven rechtsbijstand en juridisch advies aan zzp'ers, werknemers, ondernemers en MKB-ondernemers. Acties taken zijn: contracten, vaststellingsovereenkomst, ontslagprocedure en re-integratie bij ziekte. Bel ons en we plannen op korte termijn een afspraak voor u in. Onze inzet levert u zowel altijd financieel voordeel op."

Bredewoutstraat 91, 8023 AR Zwolle | 0181 413 50 25 | info@berttol.nl | www.berttol.nl

helpt vrijwilligers helpen waar het echt nodig is.

Present bemiddelt jaarlijks honderden groepen vrijwilligers die zich een dag (of langer) inzetten voor mensen zonder geld / netwerk / gezondheid in en rond Zwolle. Ze knappen o.a. vervuilde en verwaarloosde huishoudens op, doen spelletjes met mensen met een beperking of ze zijn een goede buur voor iemand zonder burelen. Ook maken ze zomerpakketten voor wie de zomer niet zo zonnig is.

kijk voor meer info op www.presentzwolle.nl en meld je aan als vrijwilliger!

In tijden van corona zijn we onverminderd Present, maar onze giften zijn nu helaas wel teruggelopen. Als u ons wilt steunen met een gift, heel graag! Dat kan op www.presentzwolle.nl/doneren.

Wil jij iets betekenen voor nieuwe stadsgenoten?

Word ParticipatieMaatje en help Zwollenaren op weg in de Nederlandse samenleving. Als maatje sta je een deelnemer bij en loop je langere tijd samen op. Zo worden ze meer zelfredzaam en vinden ze een betere aansluiting.

Meer informatie en aanmelden:
06 - 13 25 86 17
www.voorelkaarzwolle.nl

Zaalruimte Te huur

voor vergaderingen en cursussen voldoende parkeergelegenheid tegen het centrum van Zwolle op 1,3 km van het station

Info: Wijkcentrum Jeruzalemkerk
Assendorperdijk 134
06 1944 0859

0641988269

ZOekt u een SCHILDER? BREDEWOUT!

Uw professionele schilder met jarenlange ervaring in Zwolle en omgeving.

06-41988269

Ruimte nodig voor een: Bijeenkomst? Vergadering? Cursus? Bel of mail naar het onderstaande voor meer informatie! Kleine en grote zalen, ook voorzieningen geluid / beamer

Sionskerk – Glanerbeek 10, 8033 BA Zwolle; T 06 19786041 of Beheerder@sionskerkzwolle.nl

De Lange Slagen 27, 8131 DP Wijhe
Tel. 06-41988269 | info@schildersbedrijfbredewout.nl
www.schildersbedrijfbredewout.nl

Voedselbank Zwolle e.o. bedankt kerken en leden van PKN Zwolle voor hun trouwe ondersteuning.

Kuiper Loodgietersbedrijf
Onderdeel van Nooter bv technische installaties

- Dakgoten
- Dakbedekking
- Gas en water
- Riolering
- Sanitair
- Centrale Verwarming
- Ventilatie
- Diamantboren

Telefoon 038-4535121
info@kuiper-zwolle.nl
www.kuiper-zwolle.nl

UNETO VNI

ARABESQUE
UITVAARTVERZORGING *helpt u afscheid nemen*

038 - 46 00 749

'uw uitvaart in goede handen
zorgvuldig en betrokken
rustig en stijlvol
met aandacht voor u
en uw wensen
zo help ik u afscheid nemen'

Ton Lans
uw uitvaartverzorgers

arabesque-uitvaartverzorging.nl Staatssecretariaatlaan 11 8015 BA Zwolle

salet

Door onze vakmensen is uw woning klaar voor de toekomst

Salet verbetert vastgoed
Paxtonstraat 25 8013 RP Zwolle
038 421 62 69 info@salet.nl www.salet.nl

Particuliere verhuizingen
Projectverhuizingen
Nationaal en internationaal
Verhuisdirigente
Kunst en antiek verhuizen
Seniorenverhuizing
Schoonmaakservice
Handyman
Opslag

uw verhuizing een frisse start

038 465 65 60 **UTS HERSEVOORT**
Nervistraat 5 • 8013 RS Zwolle
info@utshersevoort.nl
www.utshersevoort.nl

VERHUIZINGEN
ERKENDE VERHUIZERS PROJECT VERHUIZERS **ZWOLLE**

IEDEREEN IS WELKOM

Volkskerstsamenzang thema 'Never walk alone'

Zaterdag 16 dec. 19.30 uur en Zondag 17 dec. 15.30 en 19.30 uur theater de Spiegel
Groot projectkoor o.l.v. Jenny van Ark, strijkersensemble, mannenensemble,
organist Gerwin van der Plaats, vleugel Wilco Veldkamp, ds. Hans van Ark
kaartreservering www.zwoisetheaters.nl of 038 - 8450777

Zondag 26 november, 16.30 uur
OLV Basiliek Zwolle, trompettisten Arjan en Edith Post, ds. Hans van Ark
www.zingenonderdepeperbus.nl

Liefde voor het vak, geïnspireerd door mensen

Brenda Koper

Overlijden melden: 038-4536320
24 uur per dag bereikbaar
www.meander-uitvaartbegeleiding.nl

MEANDER
UITVAARTBEGELEIDING